ידיד לחינוך ע"ר
גמלאים מתנדבים במערכת החינוך

'ידיד לחינוך' - דו"ח הערכה

אוקטובר 2012

ריכוז והנחייה:

ד"ר עירית דיאמנט[1]

איסוף נתונים וכתיבה:

ד"ר עירית דיאמנט, גב' הדר טימור[2], גב' ברכה שמואלי[3]

[1] עירית דיאמנט - מומחית בתחומי תכנון לימודים, הערכה ופיתוח מקצועי של צוותי חינוך. עוסקת בהערכת תוכניות ופרויקטים חינוכיים. מרצה בתחומים אלה למורי מורים, מנהלים, צוותי ניהול ומורים. חברת המזכירות הפדגוגית של 'ידיד לחינוך'.

[2] הדר טימור - הערכת תכניות ופרויקטים חינוכיים, תכנון לימודים והוראה. הדרכת עובדי הוראה בתחומים אלו, מטעם המכללה האקדמית בית ברל ומטעם משרד החינוך.

[3] ברכה שמואלי - הערכת תכניות ופרויקטים חינוכיים, ניהול מסגרת לאנשים עם צרכים מיוחדים (מע"ש), והדרכת צוות.

תוכן עניינים

עיקר הממצאים ומסקנות ראשוניות ..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

מבוא - רקע ורציונל 5

תהליך ההערכה 6

מתודולוגיה 7

ממצאי ההערכה 8

תשומות 9

תהליכים 12

תפוקות ותוצאות 19

מסקנות והמלצות 23

נספחים 27

רשימת תרשימים ולוחות

		עמוד
לוח מספר 1	**כלי ההערכה והאוכלוסייה**	7
לוח מספר 2	**הערים שהשתתפו המדגם**	8
לוח מספר 3	**העדפותיהם של המתנדבים בהקשר ללמידה שלהם עצמם**	11
לוח מספר 4	**התחומים בהם מבקשים המתנדבים להוסיף ולהתמקצע**	12
לוח מספר 5	**תחומי התנדבות עיקריים של המתנדבים, על פי הערים שמהם נאסף המידע**	13
לוח מספר 6	**דמות לקשר אינטנסיבי**	14
לוח מספר 7	**הנושאים המרכזיים הנדונים במפגשים עם המחנכת**	15
לוח מספר 8	**מידת שביעות הרצון מקבוצת המתנדבים ומפעילותה**	22
תרשים מספר 1	**מידת ההערכה בבית הספר כלפי המתנדבים כפי שהיא נתפשת על ידם ועל ידי המורים**	18
תרשים מספר 2	**התרומה ההדדית ומידת המשמעות של תפקיד המתנדב**	20
תרשים מספר 3	**תרומת המתנדבים בתחומים השונים**	21
תרשים מספר 4	**מידת ההתאמה של תחום ההתנדבות למתנדב ומידת שביעות הרצון שלו**	22

נספחים

נספח 1 - תוכנית ההערכה..... עמ' 27

נספח 2 - שאלות לראיון ..... עמ' 30

נספח 3 - נקודות לשיחה בקבוצת מיקוד..... עמ' 31

נספח 4 - שאלוני מורים ושאלוני מתנדבים..... עמ' 32

תקציר מנהלים

תחומי הרפואה, התקשורת, התחבורה, המבנה החברתי, הם רק חלק מהתחומים בהם חלו שינויים משמעותיים בעשרות השנים האחרונות. על בית הספר, בהיותו מוסד חברתי, השואף להוסיף ולהיות רלבנטי, להתאים את עצמו לשינויים אלה ולהשפיע עליהם.

עניינו של הדוח המוגש בזאת הוא מערך התנדבותי של אוכלוסיית גמלאים במערכת החינוך. אוכלוסיית הגמלאים הולכת וגדילה. אלה אנשים מבוגרים, שכוחם במותנם, להם ניסיון וידע נרחב בתחומים רבים, ולכן הם יכולים להוסיף ולתרום לחברה, ולהפוך למרכיב חיוני בחיים בכלל, ובחיים השוטפים של בית הספר בפרט. אנו ממליצות לחשוב על דרכים בהן הגמלאים המתנדבים יהפכו לחלק בלתי נפרד מבתי הספר, ובית הספר יהפוך למרכז בו תלמידים, מורים ומתנדבים גמלאים חוברים יחדיו ליצירה ועשייה חינוכית-חברתית. הפוטנציאל של ארגון כמו עמותת "ידיד לחינוך" לקדם סולידריות חברתית רב. המתנדבים בפועלם מדגימים את ערך ההתנדבות במיטבו לדור הצעיר.

תוך כדי איסוף הממצאים נחשפנו לאנשים מכל הארץ אשר מוכנים לתרום מזמנם למערכת החינוך, ולאנשים המקבלים תרומה זו בהערכה ועושים כמיטב יכולתם להכיל את התרומה ולגמול עליה. זו הייתה הזדמנות למפגש מרגש העוסק ביוזמה, אכפתיות, מעורבות ונתינה.

לאחר שיחות מקדימות וקריאת מסמכים של עמותת "ידיד לחינוך" הוחלט כי נחקור באיזו מידה משיגה העמותה את מטרותיה, שהן: **סיוע למערכת החינוך ותרומה לאיכות חיי הגמלאים.**

כדי לענות על שאלת המחקר בנינו כלי מחקר איכותניים וכמותיים. כלי מחקר אלה הסתמכו על מסמכים רשמיים ופרסומיים של העמותה, מחקר הערכה שבוצע בעבר, ושיחות עם חברים בועדת ההיגוי של העמותה.

ראיינו שלושה רכזי ערים, ששה אנשי קשר ומנהלים משישה בתי ספר בשלוש ערים שונות, ושש מורות מבתי הספר השונים. כמו כן, ערכנו ארבע קבוצות מיקוד של תלמידים בשלושה בתי ספר שונים, וסיכמנו את הממצאים מתוך משובים שמילאו מתנדבים ומורים בשמונה ערים שונות ברחבי הארץ. בשני המשובים (מתנדבים ומורים) היו שאלות פתוחות, שאלות חצי פתוחות ושאלות סגורות. על המשובים השיבו 207 מורים ו-258 מתנדבים.

ניתוח הממצאים, שקיבלנו באמצעות כלי ההערכה, כלל מספר נקודות הנוגעות לשתי המטרות המרכזיות שהציבה לעצמה עמותת "ידיד לחינוך". הדברים מפורטים להלן:

סיוע למערכת החינוך – תהליכי הערכות המתקיימים עם המתנדבים טרם כניסתם לבתי הספר מסייעים בהתאמה בין המשתתפים בתהליך ההתנדבות (מורים/תלמידים/מתנדבים). חיבור זה מתבצע תוך תאום בין דרישות המערכת לבין בקשותיו של המתנדב ותאום הצפיות בין הצדדים.

תהליך תאום ציפיות מוסדר בין השותפים חיוני לבירור תפישות התפקיד של השותפים השונים לתהליך. המלצתנו לעדכן את תאום הציפיות ולערוך אותו יותר מאשר פעם בשנה.

מצאנו ארבעה תחומי התנדבות עיקריים של המתנדבים, והם: תחום לימודי - הקשור בתחומי דעת, תחום ריגושי, תחום התחזוקה של בית הספר, ותחום עבודה כללית עם תלמידים (שאיננו קשור בהכרח לתחום דעת מסוים). מתוך הממצאים עולה כי עיקר התרומה של המתנדבים לתלמידים הוא בתחום **הגברת תחושת הערך העצמי של התלמידים והמוטיבציה שלהם ללמידה**.

המתנדבים מקיימים קשר אינטנסיבי בעיקר עם המחנכת. אשת הקשר נמצאת, באופן יחסי, במקום נמוך, בציון הדמות לקשר אינטנסיבי בבית הספר. עיקר המפגשים בין המחנכות לבין המתנדבים מוקדשים לעדכון המתנדב/ת בחומר הלימודי, לדיווח על התקדמות התלמידים ולעזרה לתלמידים המתקשים. עם זאת חלק קטן מהמתנדבים דיווחו כי לא תמיד הם מקבלים מהמורה תוכנית מראש או חומרים לעבודה עם התלמידים. אנו ממליצות לברר במדויק היכן המקומות בהם נושא זה אינו פועל באופן מיטבי ולהשקיע בשיפורו.

למותר לציין כי תהליכי הערכות, תאום צפיות מוסדר, קשר עם המחנכת ומתן משוב על עבודת המתנדבים תורמים, גם אם באופן עקיף, לאיכות חיי הגמלאים, זאת מאחר וצרכיהם זוכים להתחשבות, הם מקיימים קשר עם מבוגרים לצד קשר עם התלמידים וחשים כי הם זוכים להערכה על תרומתם ועל ההשקעה שלהם.

תרומה לאיכות חיי הגמלאים – מתוך הנחת יסוד כי ההתנדבות עצמה תורמת לאיכות חיי הגמלאי, התייחסנו כאן בעיקר לאופן בו התנדבות הגמלאים נתפשת בבית הספר, ובמידה מסוימת גם לקבוצת המתנדבים עצמה ולפעולותיה.

עבודת המתנדבים מוערכת במידה רבה מאוד על ידי צוות המורים והתלמידים והם זוכים ליחס טוב. המתנדבים חשים כי הם מוערכים, אך במידה פחותה מזו המדווחת על ידי המורים. המתנדבים חשים סיפוק רב מעבודתם בבית הספר. בבחינת תרומת ההתנדבות לבית הספר ולמתנדבים הסתבר כי המורים תופשים את הקשר עם המתנדבים ואת היחס כלפיהם בבית הספר כטוב יותר מאשר המתנדבים עצמם. באותו אופן הם רואים את המידה בה המתנדבים נתרמים והמידה בה בית הספר נתרם מעבודת המתנדבים בו.

מרבית המתנדבים סבורים כי תחום ההתנדבות מתאים להם, אך לא כולם חשים כי התחום ממצה את היכולות שלהם.

את תחושת השייכות של המתנדבים לבית הספר בחנו על-פי מספר קריטריונים ומצאנו כי המתנדבים שותפים לאירועים בבית הספר, יוזמים פעילויות חברתיות ולימודיות ואף מאריכים את משך זמן ההתנדבות מרצונם. עם זאת לא כולם דיווחו על תחושת שייכות גבוהה לבית הספר.

תהליכי התמקצעות של המתנדבים, הכוללים הדרכות יזומות של המורים העובדים עם המתנדבים והשתלמויות והדרכות ממוסדות, חיוניים לעבודתם. המתנדבים מבקשים להוסיף ולהתמקצע במגוון תחומים.

מעבר להתנדבותם בבית הספר שותפים המתנדבים בקבוצת שייכות משל עצמם המקיימת מפגשים ופעילויות. מחצית מהמשיבים על המשובים מרוצים מהקשר עם המתנדבים האחרים, וקצת יותר מכך מרוצים מתוכן המפגשים שלהם.

בשלושה נושאים נמצא פער בין תפישותיהם של המורים לאלה של המתנדבים בהקשר להתנדבות.

1. המורים תופשים את הקשר עם המתנדבים ואת היחס כלפיהם בבית הספר כטוב יותר מאשר המתנדבים עצמם.

2. המורים רואים את המידה בה המתנדבים נתרמים והמידה בה בית הספר נתרם מעבודת המתנדבים בו טוב יותר מאשר המתנדבים עצמם.

3. המתנדבים מרגישים כי הם תורמים פחות מאשר עדותם של המורים על תרומת המתנדבים בכל תחום ותחום.

אנו ממליצות להעלות את הדברים המוצגים בזאת לדיון בפורומים שונים ולבדוק אם ראוי לטפל בהם, ואם כן, כיצד.

לסיכום, אנו סבורות כי, באופן כללי, התשתית הקיימת משיגה את מטרותיה ואת יעדיה של העמותה באופן מיטבי, וניכר כי הסיוע הניתן למערכת החינוך חיוני, כמו גם התרומה לאיכות חיי הגמלאים. בהכירנו את אופן העבודה של העמותה אנו סמוכות ובטוחות כי המלצותיו של דו״ח זה ילמדו בקפידה והאנשים הפועלים בה ייעשו כל שביכולתם על מנת לשפר את הנקודות הראויות לשיפור.

מבוא - רקע ורציונל[4]

לפני כחמש שנים עמותת "ידיד לחינוך" שמה לה למטרה לקדם את החינוך הציבורי בארץ בסיוע גמלאים מתנדבים - אוכלוסייה בעלת כישורים רבים ומגוונים וניסיון חיים עשיר. כיום משה רביב, יו"ר עמותת "ידיד לחינוך" ואחד ממייסדיה רואה בחזונו כיצד הופכת העמותה למפעל התנדבות ארצי.

שתי מטרותיה המרכזיות של העמותה הן:

1. סיוע למערכת החינוך.
2. תרומה לאיכות חיי הגמלאים.

המטרה הראשונה באה לידי ביטוי ביעדים הבאים:

1. טיפוח דימוי עצמי גבוה בקרב התלמידים.
2. טיפוח תחושת מסוגלות אצל התלמידים.
3. יצירת הזדמנות למפגש בין-דורי עם איש/ת שיח משמעותי/ת.
4. התנסות התלמידים בחוויות ההצלחה תוך קידומם בתחום הלימודי.
5. איתור נקודות חוזק של התלמידים וטיפוחן.
6. שיפור יכולתם של התלמידים לאמפטיה.
7. טיפוח תרבות שיח בין-אישי.
8. טיפוח ערך ההתנדבות וטיפוח הקשר עם הגיל השלישי.

המטרה השנייה עוסקת בתרומה לאיכות חיי הגמלאים ובאה לידי ביטוי ביעדים הבאים:

1. טיפוח תחושת התרומה והמשמעותיות.
2. טיפוח המעורבות החברתית האקטיבית.
3. טיפוח תחושת גאוות יחידה בקבוצת השתייכות.

במטרה להשיג מטרות ויעדים אלו פרושים ברחבי הארץ 1,600 גמלאים מתנדבים, המשולבים ב-260 בתי ספר ב-31 ערים ורשויות שונות ברחבי הארץ.
המתנדבים תורמים בוקר אחד בשבוע לפחות, בו הם מעמידים את עצמם לרשות בית הספר, ומסייעים לו בהתאם לצרכיו ובהתאם ליכולתם של המתנדבים.
קבוצת המתנדבים בכל יישוב פועלת כגוף עם מטרות משותפות. הקבוצה נפגשת מחוץ לכותלי בית הספר, בדרך כלל אחת לחודש, ומקבלת הדרכות מקצועיות לצד פעילויות חברתיות. חלק מהמתנדבים אף יוצאים להשתלמויות שנתיות, מקצועיות, במוסדות אקדמיים.

בשנה הנוכחית, שנת תשע"ב, תרמו הגמלאים המתנדבים 210,000 שעות הוראה וחונכות בבתי הספר בהם מתקיימת הפעילות.

[4] לשם הנוחיות, חלקים נרחבים מהדו"ח כתובים בלשון זכר אך בכל מקרה, הכוונה היא לשני המינים: מורים ומורות, מתנדבים ומתנדבות ותלמידים ותלמידות.

תהליך ההערכה

באפריל 2012 הוגשה תוכנית הערכה להנהלת העמותה, שכללה את המרכיבים הבאים:

שאלת המחקר: באיזו מידה משיגה עמותת "ידיד לחינוך" את מטרותיה?

מושא ההערכה: השפעת מתנדבי עמותת "ידיד לחינוך" על בתי הספר בהם הם פועלים, והשפעת פעילות זו על המתנדבים עצמם.

אוכלוסיית המחקר: השותפים בפעילות העמותה- הרכזים, הגמלאים המתנדבים, אנשי הקשר בבית הספר (מנהלות ונשות קשר), המורים והתלמידים.

תפקיד ההערכה: הערכה מסכמת של תמונת המצב בתום חמש שנות קיומה של עמותת "ידיד לחינוך" והערכה מעצבת לשנים הבאות.

בחירת המדגם

ביקשנו לבחור ארבע רשויות מקומיות שבהן יועברו תהליכי ההערכה המתוכננים. בחירת הערים התבצעה בסיוע אנשי מפתח מהעמותה, על פי הקריטריונים הבאים:

1. ערים הנגישות לחוקרות.
2. ערים שבהן ריכוז גבוה של מתנדבים.
3. וותק מגוון בעבודה עם העמותה (שתי ערים "וותיקות" ושתי ערים "צעירות").
4. מצב סוציו אקונומי מגוון של האוכלוסייה.
5. לאחר שנבחרו ארבעת הערים, ביקשנו מרכזות הערים לבחור שני בתי הספר שייקחו חלק במחקר ההערכה. ההוראות לבחירת בתי הספר כללו את המשתנים הבאים (סה"כ שמונה בתי ספר):
   1. נכונות לשיתוף פעולה מצד בתי הספר.
   2. בית ספר גדול ובית ספר קטן.
   3. בתי ספר המייצגים מודל להצלחה בשיתוף ובהפעלה של המתנדבים לטובת התלמידים, ובתי ספר עליהם יצביעו הרכזים כמצליחים פחות בהקשר זה.

מתודולוגיה

הערכה פנימית והערכה חיצונית - שילוב בין מתודות

הצוות המעריך הורכב מחברה במזכירות הפדגוגית של הארגון, שתחום ההערכה החינוכית הינו תחום מומחיותה, ומשתי מומחיות נוספות, שאינן חלק מהארגון, ושגויסו במיוחד למטרה זו. אנו מאמינות כי על ידי השילוב בין הערכה פנימית להערכה חיצונית נוצרו התנאים הטובים ביותר ליישומם של הממצאים והמסקנות של הדו״ח, ויתרונותיהן של שני סוגי ההערכה, פנימית וחיצונית, יוכלו לבוא לידי ביטוי. בעוד למעריך הפנימי יש היכרות מעמיקה עם העמותה ותרבותה, הקודים הסמויים שלה, והוא מעורב בה, המעריך החיצוני משוחרר מה״מובן מאליו״ של תרבות העמותה, והוא יכול לבחון את הדברים מנקודת מבט חדשה ולהקנות לממצאי ההערכה אמינות רבה יותר.

כלי ההערכה והאוכלוסייה

במחקר יושמו הכלים הבאים, בהקשר לאוכלוסיות המפורטות בלוח מס׳ 1.

לוח מס׳ 1 כלי הערכה והאוכלוסייה

ראיונות	קריאת מסמכים	קבוצת מיקוד	משובים
3 רכזי ערים (שלוש ערים)	מחקרי הערכה מהעבר	4 קבוצות מיקוד של תלמידים - בשלושה בתי ספר שונים.	משובים למתנדבים ב-8 **ערים**
6 אנשי קשר מבתי הספר ו-6 מנהלות בתי ספר (שני בתי ספר בכל עיר)	מסמכים רשמיים		משובים למורים ב-8 **ערים**
6 מורות מבתי הספר (שני בתי ספר בכל עיר)	מסמכים פרסומיים		
סה״כ: **15 ראיונות**		**סה״כ:** **4 קבוצות מיקוד**	**סה״כ:** **206 מורים** **253 מתנדבים**

בסופו של דבר, נערך מחקר אינטנסיבי בשלוש ערים, כמו כן נערך איסוף נתונים אקסטנסיבי, שלא היה מתוכנן מלכתחילה. בשלוש הערים נאספו הנתונים, בכל הכלים המוצגים בלוח מס׳ 1. במקביל נאספו משובים של מורים ושל מתנדבים מ-8 ערים נוספות, לפי הפרוט המוצג בלוח מס׳ 2, להלן.

רכזות המתנדבים בערים בהן נערך מחקר אינטנסיבי נתבקשו לעזור לחוקרות ליצור קשר עם בתי הספר, עם מנהלות בתי הספר ונשות הקשר בו, עם מורים מהצוות ועם קבוצת מיקוד של תלמידי בית הספר.

לוח מס׳ 2 הערים שהשתתפו במדגם

העיר	שאלוני מורים	שאלוני מתנדבים	סה״כ
תל אביב	20	25	45
עפולה	18	15	33
באר שבע	69	94	163
חולון	45	72	117
יהוד	2	6	8
בת ים	19	21	40
אשקלון	18	16	34
ראשון לציון	16	9	25
סה״כ	**207**	**258**	**465**

ממצאי ההערכה

בפרק שלהלן מוצג סיכום הממצאים כפי שנתקבלו באמצעות כל הפעולות המתוארות מעלה. הפרק מחולק בהתאם לשאלות, שהוגשו בתוכנית ההערכה, התואמות את המודל של סטפלבים[5]. הדברים מוצגים בסדר הבא: תשומות, תהליכים, תפוקות ותוצאות. החלק של התשומות מצומצם, באופן יחסי, היות שהתהליך שהפעלנו התייחס בעיקר לשני החלקים האחרים שבדו״ח, לתהליכים ולתפוקות ותוצאות.

הפרק שאחריו מתבסס על האינטגרציה בין הממצאים השונים, ומציג את המסקנות וההמלצות הנובעות מדו״ח זה, על פי הבנותינו.

[5]Stufflebeam, D.L. (2000). The CIPP model for evaluation. In D.L. Stufflebeam, G. F. Madaus, & T. Kellaghan, (Eds.), Evaluation models (2nd ed). (Chapter 16). Boston: Kluwer Academic Publishers.

תשומות

בפרק זה ישנה התייחסות בעיקר לשני נושאים: תהליכי הערכות המתקיימים עם המתנדבים טרם כניסתם לבתי הספר ובחירת המורים/התלמידים והמתנדבים וההתאמה בניהם. תוך התייחסות לנושא האחרון, למדנו גם על תפישות התפקיד של המורים ושל המתנדבים. בחרנו לשייך את נושא תפישת התפקיד לתשומות, שכן תפישת התפקיד תשפיע על האופן בו תנוצל נוכחותו של המתנדב בכיתה.

תהליכי הערכות טרם כניסת המתנדבים אל בתי הספר והתאמה בינם לבין התלמידים עימם יעבדו - התייחסות לתפישות תפקיד ולתאום ציפיות

בבתי הספר מתקיימים תהליכי הערכות שונים, לדוגמא: נערכת הכרות בין המתנדבים לבין בית הספר, בחלק מהמקרים נערך תיאום צפיות בין שני הצדדים. לדוגמא, כך שמענו מאחת המנהלות:

- 'היועצת מקיימת שיחה של תאום ציפיות, מכירה לי את המתנדבות אני מכירה אותן לעומק, אך היועצת אחראית עליהם. אנו מציינים בפניהם את דרישות התפקיד ואת הקווים האדומים, כימיה, חיסיון ודלת פתוחה איתנו'.

נושא אחר שעלה בהקשר זה הוא ההתאמה בין המשתתפים בתהליך ההתנדבות: מורים\תלמידים\מתנדבים.

נראה כי החיבור בין המתנדב לבין המורה, שכבת הגיל והתוכן הנלמד, נעשה על-פי תאום בין דרישות המערכת לבין בקשותיו של המתנדב תוך תאום הצפיות בין הצדדים. יועצת שרואיינה אמרה:

- 'אנו מתאימים על פי המתנדב, מתאימים ליכולות שלו, מה רצונו לעשות ומתאימים לצרכים שלנו'. 'המנהלת היתה שותפה לתהליך הבחירה של המורות'.

- אחת המורות ציינה: 'עשינו חשיבה יחד, חשבנו שהקשר יהיה עם תלמיד ספציפי שעבר משבר'.

מעדויות אלה ניכר כי הבחירה היא בחירה מושכלת ומתחשבת גם בצרכים של המתנדבים וגם בצרכים של התלמידים ושל בית הספר. במקרים מסוימים המתנדבים שותפים לשיקולי הדעת ולבחירתם של התלמידים שאיתם יעבדו.

מאידך, בחלק משאלוני המתנדבים מצאנו כי הם מציעים לברר מי מהמורות מעוניינות בעזרה, בטרם ייכנס מתנדב לעבודה בכיתה:

- 'כדאי לברר איזה מורות מעוניינות בעזרה, יש כאלה שלא רוצות להוציא תלמידים בשיעור שלהן'.

מורים דיברו על תאום ציפיות שצריך להתקיים בין שני הצדדים, הדגישו את חשיבות רצף הנוכחות של המתנדב בתהליך ההתנדבות וציינו לשבח את העבודה, כשהיא נעשית כראוי:

- 'מחד, חשוב לתאם ציפיות בין המתנדבת לבין המחנכת. היא באה עם רוח התנדבות, צריך לשאול אותה מה היא רוצה, האם לעבוד בכיתה או בלובי\פרוזדור, האם מפריע לה לעבוד בלובי. מאידך, חשוב שהמתנדבת תודיע אם היא לא מגיעה. הזמן של הילד עם המתנדבת היא כל עולמו, אם מישהי לא יכולה להתמיד, עדיף שלא תתחיל. כשזה רצוף, זה חשוב מאוד. חשוב גם לשבח את עבודתן, הן עושות עבודת קודש'.

מתוך תאום הציפיות ניתן ללמוד על תפישות התפקיד של השותפים השונים לתהליך. מורות תופשות את המתנדבים באופנים שונים. יש כאלה שרואות בהם דמויות שאמורות לשרת את צרכי המורה במסגרת בית הספר, ואחרות רואות בהן שותפות.

- 'היא כמו סייעת כיתה צמודה למחנכת.....היא מורה כמוני'.
- 'היא מתפקדת כמו מחנכת עוזרת לילדים שמתקשים בכיתה'.

חלקן רואות במתנדבים כאלה היכולים להשלים את חוסר הפניות של המורה לפן הרגשי של התלמידים, למשל:

- 'הילדים מקבלים חום, אהבה, יחס אחר....החום והאהבה שהמתנדבים נתנו לילדים גרם לירידה באלימות'.
- 'הילדים חשופים לדמות שהיא כמו סבתא....המתנדב אמר שאין לו נכדים והילדים הם כמו הנכדים שלו'.

מתנדבים רואים במורים מקור להדרכה של עצמם, ומגדירים בהקשר זה גם את ציפיותיהם (נושא זה קשור גם לתת הפרק המפורט מטה, בהקשר להתמקצעותם של המתנדבים), לדוגמא:

- 'כיצד להתמודד עם ילדים שאינם רוצים לשתף פעולה....העלאת מוטיבציה של תלמידים'.
- 'ידע על תוכניות לימודים'
- 'מטרות לטווח ארוך, כמו גם שיתוף בתוכנית כללית של התלמיד, מבלי להכנס לפרטים חסויים'.
- 'עדיף לתכנן לתקופת זמן ארוכה יותר...הגדרת משימות'.
- 'ציפייה שבחירת התלמיד לעבודה עם המתנדב תהייה עניינית, שהמורה תוסיף ותתעניין בהתקדמותו של התלמיד, ושלא יהיו אלה תלמידים שמקשים על המורה בכיתה ובגלל סיבה זו הם נשלחים למתנדב'.
- 'מקום וזמן לשיתוף המורה בחוויות של המתנדב עם התלמידים'.

כנראה שלרוב המתנדבים נקבעו תלמידים שעימם הם עובדים במהלך תקופה ממושכת. עם זאת חלק מהמתנדבים ציינו כי הם רוצים שיהיו להם תלמידים קבועים לעבוד איתם, מכך ניתן להסיק כי דבר זה לא נעשה.

תהליכי התמקצעות של המתנדבים

תהליכים אלה כוללים, כפי שנזכר מעלה, הדרכות יזומות של המורים העובדים עם המתנדבים, לצד השתלמויות והדרכות ממוסדות, בעיקר במכללות לחינוך. תהליכי ההתמקצעות שמחוץ לבית הספר מתנהלים במהלך שנת הלימודים ולא טרם הכניסה לבית הספר. לדוגמא, מורות ציינו:

- 'ארבעה מתנדבים בספרייה קיבלו הדרכה מאדם המתמחה בספריות'
- 'בכיתה X בה הן עוסקות בקריאה בהנאה, הן השתלמו בנושא'.

בהקשר זה שאלנו את המתנדבים לדעתם בהקשר לתהליכי ההתמקצעות שהם עוברים, במהלך שנת הלימודים, מחוץ לבית הספר. ביקשנו לדעת את העדפותיהם בהקשר לאופן הלמידה ולמיקומה.

בלוח מס' 3 ניתן לקרוא את העדפותיהם.

לוח מס' 3 - העדפותיהם של המתנדבים בהקשר ללמידה שלהם עצמם

N=258

אופן הלמידה	
הרצאות	30%
סדנאות	13%
אין העדפה	22%
מיקום	
במוסד אקדמי מחוץ ליישוב	15%
ביישוב	29%

מלוח זה אנו למדים כי מרבית המשיבים מעדיפים הרצאות על פני סדנאות, אם כי אחוז דומה ציין כי אין לו העדפה (22%). מרבית המשיבים מעדיפים ללמוד ביישוב ולא מחוץ ליישוב, גם אם משמעו כי הלמידה לא תתבצע במוסד אקדמי. עם זאת יש לציין כי רבים לא התייחסו לשאלה זו, כך שהמידע העולה ממנה הוא מוגבל.

המתנדבים התבקשו לדווח על התחומים בהם הם מבקשים להוסיף ולהתמקצע. 134 מתוך המשיבים התייחסו להיבט זה. דבריהם מוצגים להלן, ומחולקים על פי הערים שמהן נאספו המשובים.

לוח מס׳ 4- התחומים בהם מבקשים המתנדבים להוסיף ולהתמקצע

תחומי השתלמות למתנדבים	באר שבע	חולון	בת ים	תל אביב	עפולה	ראשון לציון	אשקלון	סה"כ
פסיכולוגיה/חינוך*	15	19	3	2	1	1	7	48 35%
תחום לימודי כללי (לא ציינו תחום)	3	9	4		2			18 13%
שפה עברית	4	3	5	2	2			16 12%
מתמטיקה/הוראת מתמטיקה/חשבון	5	1	3		4			13 10%
טכניקות הוראה/ העברת חומר לימודי/דידקטיקה	6			3			2	11 8%
אנגלית	6	1	1	1		2		11 8%
הכרת המחשב	7	2					1	10 7%
בעלי חיים/ חקלאות	4							4 3%
ספריה		3						3 2%
סה"כ	50	38	16	8	9	3	10	134 100%

מלוח מס׳ 4 אנו למדים כי התחום המרכזי בו מבקשים המתנדבים להוסיף ולהתמקצע הוא פסיכולוגיה או חינוך (48 מתוך המשיבים, 35%), התחום השני הוא תחום לימודי כללי (18 או 13%), שפה (16) ומתמטיקה (13). 11 מתוך המשיבים ביקשו להתמקצע בטכניקות הוראה ומס׳ כמעט זהה ביקשו להתמקצע באנגלית ובהכרת המחשב.

החלק הבא של הדו״ח יעסוק בתהליכים המתבצעים בבית הספר במגע שבין המתנדבים לבין צוות בית הספר והתלמידים.

תהליכים

בפרק זה נתייחס לתהליך ההתנדבות במספר היבטים: נתחיל בתיאור תחומי ההתנדבות העיקריים של המתנדבים, לאחריו נעסוק בקשר שבין המתנדבים לבין בתי הספר בהקשר לצוות ובהקשר לתלמידים, ונסכם ביחס הבין-אישי הקיים בין המתנדבים לבין מבוגרים ותלמידים בבית הספר ומידת הסיפוק שהמתנדבים חשים בעבודת ההתנדבות. מתוך הנחה כי שותפות באירועים בבית הספר תורמים לתחושת שייכותם של המתנדבים אליו, נכלול בחלק זה גם דיווח על המידה בה המתנדבים שותפים לאירועים בבית הספר, על פי עדויותיהם שלהם ושל המורים.

תחומי התנדבות עיקריים

את תחומי ההתנדבות המרכזיים, כפי שעלו משאלוני המתנדבים, ניתן לחלק לשלושה תחומים: תחום לימודי - הקשור בתחומי דעת, תחום התחזוקה של בית הספר, ותחום עבודה כללית עם תלמידים (שאיננו קשור בהכרח לתחום דעת מסוים). בלוח מס׳ 5 ניתן לראות כי העבודה הכללית בתחום הלימודי עם התלמידים כמו גם העבודה המפורטת בהתאם לתחומי דעת, הן עיקר עיסוקם של המתנדבים (55%). בלוח זה ניתן לראות את פיזור המתנדבים בתחומי ההתנדבות השונים לפי הערים שמהן נאסף המידע.

לוח מס׳ 5: תחומי התנדבות עיקריים של המתנדבים, על פי הערים שמהם נאסף המידע

	באר שבע	חולון	בת ים	תל אביב	עפולה	ראשון לציון	אשקלון	יהוד	סה"כ
לימודי									
שפה עברית	17	15	12	12	2	2	2		62
אנגלית	3	5	2	2		3	2	1	18
שפה אחרת	1								1
מתמטיקה	21	14	8	8	2	4	2	1	60
תחומי דעת אחרים	23	6	3	7		4	1		44
סה"כ	65	40	25	29	4	13	7	2	185 55%
עבודות הקשורות בתחזוקת בית הספר									
עבודות כלליות בבית הספר	2	2	1				1		6
מזכירות	2		1						3
אב הבית	2								2
סה"כ	6	2	2	0	0	0	1		11 3%
עבודה עם תלמידים ללא ציון תחום הוראה									
עזרה לתלמידים\עזרה פרטנית	18	17	2	1	2		2		42
עזרה למורה\עזרה כללית בכיתה	11	10	3	4	7		9	2	46
ספרייה	8	14	1					1	24
מתקשים (+תמיכה רגשית)	3	3	1	1	5		3		15
עבודה עם תלמידים עולים		1							1
עבודה בקבוצה		1							1
אבחונים	1								1
גן + שכבת א'-ג'	12								12
סה"כ	53	46	7	6	14	0	14	3	143 42% 339 100% **סה"כ תגובות**

סך כל התגובות עולה על מס׳ שאלוני המתנדבים שכן חלקם ציינו מספר תחומים שבהם הם מתנדבים. למטה, בתרשים מס׳ 4 בפרק התפוקות, ניתן לקרוא על מידת שביעות הרצון של המתנדבים מהתחום בו הם מתנדבים.

קשר בין המתנדבים לבין צוות בית הספר

את הקשר שבין המתנדבים לבין צוות בית הספר, אליו נתייחס בחלק זה של הדו״ח, ביקשנו לבחון ממספר היבטים: מי הם אנשי הצוות העיקריים איתם למתנדבים יש קשר, אילו תחומים מרכזיים נדונים בין המתנדבים לבין המורה שאיתה הם עובדים באופן אינטנסיבי, מהו אופי הקשר עם המורה שאיתה יש להם קשר אינטנסיבי וכנגזר מאופי הקשר, תכנון המפגשים עם התלמידים - מי אחראי עליהם, ומה אופיים. בהיבט זה אספנו את המידע הן מן המורות והן מן המתנדבים. לסיכום חלק זה נביא את המידע בהקשר למקום אותו תופשים המתנדבים כדמויות משמעותיות אצל צוות בית הספר, והמידה בה המתנדבים מרגישים שהם מתקבלים באהדה ובהערכה בבית הספר הן על ידי התלמידים והן על ידי המורים.

קשר בין המתנדבים לבין אנשי צוות

ביקשנו לדעת מיהם אנשי הצוות העיקריים איתם יש למתנדבים קשר. השאלה נוסחה כך: מי היא הדמות לקשר אינטנסיבי, מבחינתך, בבית הספר? התשובות מוצגות בלוח מס׳ 6.

לוח מס׳ 6 - דמות לקשר אינטנסיבי (מתנדבים N=258)

דמות לקשר אינטנסיבי	סה״כ
מורה/מחנכת	46%
סגנית מנהלת	9%
מורה אחרת	8%
אשת קשר	7%
מנהלת	6%
יועצת	6%
רכזת מתנדבים	4%
אב בית/מזכירה	4%
ספרנית/אחראית על ספריה	3%
צוות מורים	2%
מורה לאמנות	2%
רכזת שכבה	1%
רכזת חטיבה	1%

מלוח מס׳ 6 אנו למדים כי מרבית המתנדבים (46%) רואים במחנכת את הדמות המרכזית לקשר בבית הספר, אחריה, במרחק רב, נמצאות סגנית המנהלת (9%) או מורה אחרת (8%). יש לציין כי אשת הקשר נמצאת, באופן יחסי, במקום נמוך בציון הדמות לקשר אינטנסיבי בבית הספר, רק

7% ציינו את אשת הקשר כדמות מרכזית, מבחינתם. חיזוק לממצא זה קיבלנו מהשאלה: כשאת/ה נתקל/ת בבעיה, אל מי בדרך כלל את/ה פונה? נתנו אפשרות לציין כאן יותר מאשר אדם אחד. 56% פונים אל המחנכת, 20% פונים אל אשת הקשר, 11% אל רכזת המתנדבים, ו-10% אל המנהלת.

אין זו הפתעה כי כמעט מחצית מהמשיבים על השאלון ציינו את המחנכת כדמות המרכזית עבורם בבית הספר, היות שהיא האדם אותו הם פוגשים בכל ביקור שלהם. מעט מתנדבים ציינו את אשת הקשר, המנהלת או רכזת המתנדבים כדמויות עימן יש להם קשר אינטנסיבי.

מתוך השאלונים למדנו כי הנושאים המרכזיים הנדונים במפגשים עם המחנכת, נחלקים על פי המוצג להלן בלוח מס' 7.

לוח מס' 7- הנושאים המרכזיים הנדונים במפגשים עם המחנכת

הנושא	התנהגות תלמידים \בעיות משמעת	עניינים טכניים כמו: מיקום, סדר יום	דרכי עבודה עם תלמידים	נושאים אישיים של תלמידים	עזרה לתלמידים המתקשים לימודית וחברתית	דיווח על התקדמות התלמידים \מידת שיפור	תוכן\ נושאי לימוד, חומר לימוד	סה"כ משיבים
מס' המשיבים	4	10	16	17	27	37	49	160
באחוזים	2%	6%	10%	11%	16%	23%	30%	100%

מלוח מס' 7 אנו למדים כי עיקר המפגשים בין המחנכות לבין המתנדבים מוקדשים לעדכון המתנדב/ת בחומר הלימודי (30%), לדיווח על התקדמות התלמידים (23%) ולעזרה לתלמידים המתקשים (16%). נושאים אישיים, ודרכי עבודה עם תלמידים נדונים בחלק מן המקרים ועניינים טכניים ועניינים משמעת נדונים פחות במפגשים אלה.

תכנון המפגשים עם התלמידים

שאלנו מי הם **השותפים לתכנון המפגשים** של המתנדבים עם התלמידים. מהנתונים שעלו מתוך הראיונות שבצענו למדנו כי קיימת הכנה למפגשים. על-פי רוב המורה אשר עובדת עם המתנדב אחראית על התוכן הלימודי של המפגש. מהדברים לא ברור באיזו מידה מתייחסות המורות גם **לאופן ההוראה** של המתנדבים, ולא רק **לתכנים.** מהתגובות המוצגות מעלה למדנו כי חלק לא גדול מהמורות משוחחות עם המתנדבים לגבי אופן ההוראה. בדרך כלל המורה מכינה את החומר הלימודי ומעדכנת את המתנדב. שתי מורות של כיתות צעירות ציינו כי הן 'זורמות' עם הנעשה בשטח ועל-פי זה מחליטות מה תעשה המתנדבת, ואחרת אמרה כי הן (המתנדבות) מביאות לפעמים חומר למפגש עם התלמידים.

מדברי המורות:

- 'אני מנחה אותה כי ראיתי שכשאין הנחייה שלי זה לא מתבצע כמו שצריך'.

- 'המתנדבות מקבלות עדכון בבוקר, כשהן מגיעות'.
- 'אני יודעת מראש שהיא מגיעה ואני מתכננת את היום, אך זה דינמי וגמיש'.
- 'המתנדבות קיבלו הסבר על דרך העבודה בכיתה והונחו לעבוד לאט'.

כשנשאלו המתנדבים באיזו מידה הם **יודעים מראש** (לפני שמתחיל היום) את התוכנית ליום ההתנדבות שלהם, כמעט מחצית מהם (43%) ענו כי בדרך כלל הם יודעים מראש את התוכנית, 26% השיבו במידה בינונית, 16% במידה מועטה ו-6% כלל לא יודעים את התוכנית מראש. לדוגמא, אחד המתנדבים אמר:

- '(הייתי רוצה) לקבל מטרות מוגדרות, תכנון יום מראש, קביעת לוח פעילויות (של הכיתה) מראש....'
- 'לשתף את המתנדב במטרות הכלליות בעבודה עם התלמיד בלי להיכנס לפרטים חסויים'.

על אף שאחוז אלה שאינם יודעים מראש את התוכנית הוא מאוד נמוך, ולא ניתן לאפיין אותם על פי ערים, זהו נתון שיש להתייחס אליו. 58% מהמתנדבים ציינו כי בדרך כלל המורה נותנת להם את החומרים המתאימים לעבודה שלהם עם התלמידים, 16% ענו על היגד זה 'במידה בינונית', 4% במידה מועטה, ו-6% כלל לא. גם כאן, אחוז המשיבים 'כלל לא' הוא מאוד נמוך, ובכ"ז ראוי להתייחסות.

בהמשך, ביקשנו לבדוק את תדירות הקשר הזה (מורה-מתנדב), מי יוזם אותו, איכות הקשר, מידת שביעות הרצון ממנו ומידת השפעתו, על פי תפישת המשיבים, על העבודה עם התלמידים.

63% מהמתנדבים ציינו כי הם נמצאים בקשר אחת לשבוע עם המורה, 10% ציינו כי הקשר איננו עקבי.

משאלוני המורים למדנו כי 85% מהם מרוצים במידה רבה **מתדירות הקשר** עם המתנדבים ו-91% מרוצים במידה רבה **מאיכותו** של קשר זה. המתנדבים ציינו כי **היוזמה לקשר** בשליש מהמקרים היא של שני הצדדים, 34% מהמתנדבים כתבו כי הם יוזמים את הקשר, ורק 15% ציינו כי המורה, היא זו שיוזמת.

74% מהמתנדבים סבורים כי הקשר עם המורה מקדם את טיב העבודה שלהם עם התלמידים במידה רבה (13% במידה בינונית, והשאר, פחות). לעומתם 88% מהמורים סבורים כי קשר זה מקדם את העבודה עם התלמידים.

נקודות שצוינו ככאלה שראויות לשיפור, בהקשר זה, בדברי המתנדבים (נקודות אלה נאספו מהחלק הפתוח של השאלונים ולכן אין מקום לכמת אותם):

שלושה מתנדבים ציינו כי קיים העדר תקשורת בינם לבין המורים, 13 מתנדבים ביקשו לקבל יותר משוב על התקדמות התלמידים, מתנדבים רבים יחסית (33) ציינו כי הם מקבלים משוב על התקדמות התלמידים והיחס שלהם בשיעורים. שני מתנדבים ציינו כי אין משוב חודשי על עבודתם, וזה חסר להם. חמישה מתנדבים הדגישו העדר קשר שלהם עם המורה המקשרת.

היחס הבין-אישי שבין המתנדבים לבין מבוגרים ותלמידים בבית הספר

המורות התייחסו למקומם של המתנדבים בחייהן, כמורות. הן דיברו על עזרה, על נוכחות של מבוגר נוסף והרצון הטוב שהמתנדבים מביאים עימם. כתוצאה מנוכחותם של המתנדבים בכיתות חשות המורות כי העומס מופחת מעליהן והן פנויות יותר לתלמידים בכיתה, כי האווירה רגועה יותר והמתנדבים מהווים כוח עזר המסייע למחנכת ומכיל הן אותה והן את התלמידים שבכיתה. מימד זה ראוי להדגשה, שכן איננו מובן מאליו. התרומה למערכת החינוך באה לידי ביטוי בעיקר בתרומה לתלמידים. אך במערכת, כידוע, רבה השחיקה של המורים, ולכן מימד זה, שכל כך בלט בתגובותיהם של המורים, ראוי לתשומת לב.

כמו כן ערך ההתנדבות מודגם הלכה למעשה על ידי נוכחותם של המתנדבים בבית הספר. לדוגמא:

- 'אותי זה מעצים, מחזק ונותן לי כוחות. מחמם את הלב היחס שלהן לתלמידים, והשהות עם התלמידים'.
- 'המחנכת יודעת שיש מי שיסייע...הנטל לקידום התלמידים מתחלק עם עוד מישהו, מישהו תומך, עוזר, אני מרגישה שאני לא לבד'.
- 'יש בנינו שיח פתוח על תלמידים, אני סומכת על נקודת הראות שלה'.
- 'יש לה המון ידע ואני לומדת ממנה.....המתנדבת מסייעת לי פדגוגית ושותפה'.
- 'יום של מתנדבת זה יום של פחות עומס בכיתה'.
- 'ביום שהן באות יש אוירה רגועה בכיתה....השיעור מתנהל באווירה יותר נינוחה'.
- 'השהות של המתנדבים תורמת לאווירה הנעימה בבית הספר, הם חלק מאיתנו'.
- 'הילדים מאוד אוהבים את המתנדבת וגם המורים'.

מאידך, ביקשנו לדעת באיזו מידה חשים המתנדבים כי הם מתקבלים באהדה בבית הספר, מקבלים יחס טוב ומוערכים על ידי צוות בית הספר ועל ידי התלמידים עימם הם עובדים. מהחלקים המילוליים של השאלון למדנו על הערכה רבה של התלמידים כלפי המתנדבים, להלן דוגמאות מדברי התלמידים עצמם:

- 'היא עוזרת לי....היא עוזרת לנו לפעמים ללמוד...יוצאים החוצה לשחק....פותרת לנו בעיות. אני מרגישה שאני עטופה בחום של אכפתיות'.
- 'אני שמחה שמישהו בא לשחק איתי, נעים לי'.
- 'חשוב שיבואו כי זה משפר את כל התלמידים.....היה לי ממש כיף והתקדמתי, תמיד אמרה לי מילים טובות....אני מתכוננת מראש על החומר שתראה שאני יודעת את החומר'.
- 'הם כמו החברים שלנו...היא כמו כל מורה, סיפרתי לה המון דברים'.
- 'בשבילי X (המתנדב) הוא כמו חבר שלי....כל הזמן בשעות הפנאי שלי הוא עוזר לי....תמיד יעזור לי בכל דבר שיש לי צרה איתו'.
- 'היא סוג של מכונת ידע, מחנכת שמעשירה לנו את הידע'.

תרשים מס׳ 1 - מידת ההערכה בבית הספר כלפי המתנדבים כפי שהיא נתפשת על ידם ועל ידי המורים

(מתנדבים N=258 ; מורים N = 207)

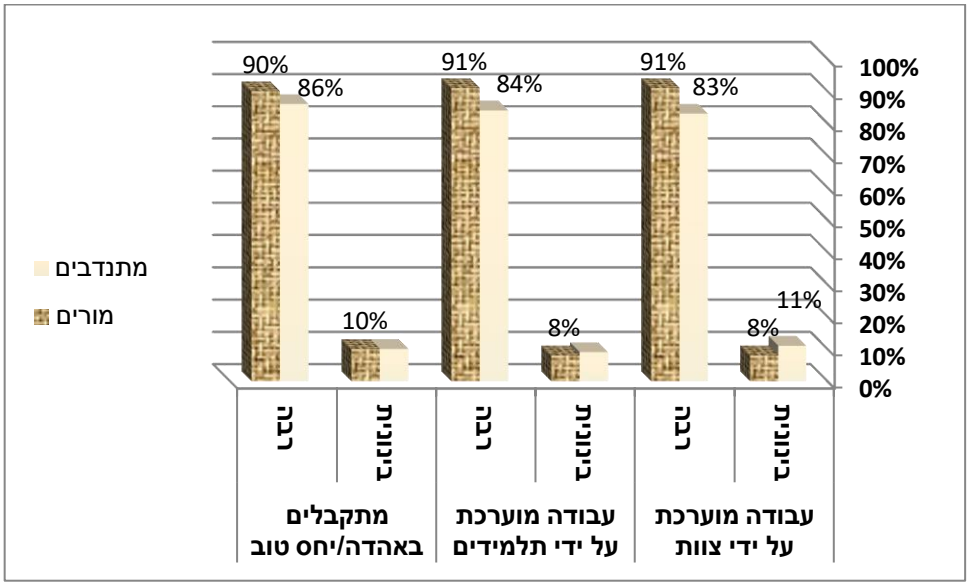

בתרשים מס׳ 1 ניתן ללמוד כי יותר מורים חשים כי **עבודת המתנדבים מוערכת על ידי הצוות ועל ידי התלמידים** מאשר מתנדבים (91% מהמורים סבורים כך במידה רבה, לעומת 83% מהמתנדבים). יותר מורים אף סבורים כי **המתנדבים זוכים ליחס טוב בבית הספר ומתקבלים בו באהדה**, לעומת המתנדבים (90% ו-86% בהתאמה) - אם כי במימד זה הנתונים מאוד דומים זה לזה. באופן כללי, מטבלה זו ניתן ללמוד כי עבודת המתנדבים מוערכת בבית הספר והם זוכים בו ליחס טוב. לכן לא פלא הוא כי 85% מהמתנדבים **חשים במידה רבה סיפוק מעבודתם בבית הספר** ו-11% במידה בינונית. מול נתון זה ראוי להעמיד את המידה בה המתנדבים חשים כי התחום בו הם מתנדבים מתאים להם וכי הוא ממצה את יכולותיהם. את הנתונים הללו ניתן לראות בתרשים מס׳ 4 שבפרק הבא.

באופן כללי, נראה כי המורים מרוצים יותר מאשר המתנדבים מהקשר בניהם. המורים גם תופשים את המידה בה מעריכים את עבודת המתנדבים בבית הספר כרבה יותר מאשר המתנדבים עצמם.

בהקשר זה ביקשנו לבדוק באיזו מידה המתנדבים חשים שייכות לבית הספר. נתון זה נבדק באמצעות מספר היגדים:

שותפות באירועים - 40% מהמתנדבים המשיבים על השאלון כתבו כי הם חשים שהם שותפים לאירועים בבית הספר במידה בינונית, 48% כתבו כי הם שותפים במידה רבה. המורים ענו באחוזים דומים, אם כי לא זהים (23% במידה בינונית, 50% במידה רבה) - קצת יותר מתנדבים חשים כי הם שותפים לאירועים בבית הספר יחסית למורים החשים כך.

על מידת השייכות שהמתנדבים מרגישים כלפי בית הספר למדנו גם מהמידה בה יש אפשרות למתנדבים ליזום. מורות ספרו על מקרים רבים בהם מתנדבים יזמו פעילויות חברתיות, לימודיות, יזמו תמיכה רגשית בתלמיד מסוים והאריכו, מיוזמתם, את משך זמן ההתנדבות.

לסיכום, אנו למדים כי תחומי ההתנדבות העיקריים, כפי שדווחו על ידי המתנדבים, הם העבודה הכללית בתחום הלימודי, כמו גם העבודה המפורטת בהתאם לתחומי דעת עם התלמידים. למדנו גם כי אשת הקשר המרכזית של המתנדבים היא מחנכת הכיתה ועם דמויות אחרות בבית הספר יש למתנדבים קשר חלקי בלבד. מעדויותיהם של המתנדבים ושל המורים למדנו כי בעוד שהקשר הבין-אישי של המתנדבים הן עם המורים והן עם התלמידים מאוד עשיר ומשמעותי, הקשר המקצועי (קבלת חומרים רלבנטיים מהמורים, טיב הקשר עם המורים, תדירותו וכו') עדיין נתון לשיפור. במרבית המקרים תחושת השייכות של המתנדבים לבתי הספר בינונית-גבוהה. נראה כי כתוצאה מהנאמר מעלה, הרוב המכריע של המתנדבים מאוד מסופק מההתנדבות.

תפוקות ותוצאות

גם פרק זה, של תפוקות ותוצאות, נוגע בשתי פנים: תפוקות ותוצאות מבחינת בית הספר על מוריו ותלמידיו, ותפוקות ותוצאות מבחינת המתנדבים. בהקשר לבית הספר ולעבודה בו ביקשנו לדעת כיצד תופשים המורים והמתנדבים את התרומה ההדדית המתרחשת במהלך ההתנדבות, ובאילו מימדים תופשות שתי האוכלוסיות את עיקר תרומתם של המתנדבים. אשר למתנדבים עצמם, ביקשנו לדעת את יחסם של המשיבים לקבוצת המתנדבים עצמה ולמידה בה הם חשים כי התחום בו הם מתנדבים הולם אותם ומתאים לצרכים שלהם. מידת שביעות הרצון של המתנדבים נמדדה גם כלפי הליווי והתמיכה שהם מקבלים וכלפי יחס הצוות אליהם.

תרומת ההתנדבות לבית הספר ולמתנדבים

המורים והמתנדבים נתבקשו לאמוד את מידת התרומה של ההתנדבות לבית הספר, למתנדבים עצמם ובאיזו מידה התפקיד אותו ממלאים המתנדבים משמעותי ('למתנדבים תפקיד משמעותי בבית הספר' - היה הניסוח בשאלוני המורים, 'המתנדבים מרגישים שהם ממלאים תפקיד משמעותי' - היה הניסוח בשאלוני המתנדבים). התוצאות שקיבלנו מוצגות בתרשים מס' 2.

תרשים מס׳ 2 - התרומה ההדדית ומידת המשמעות של תפקיד המתנדב
(מתנדבים N=258 ; מורים N = 207)

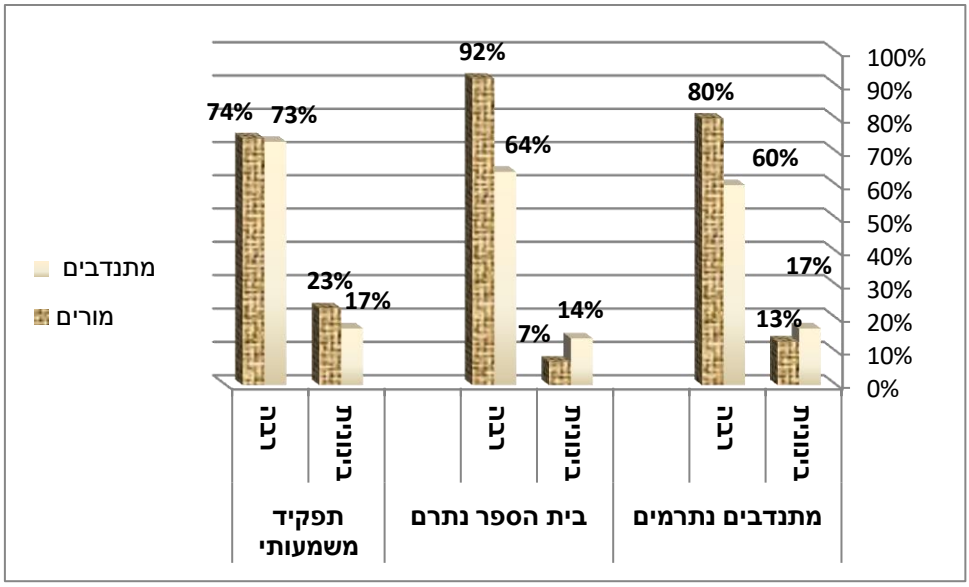

בדיוק כפי שמצאנו למעלה כי המורים תופשים את הקשר עם המתנדבים ואת היחס כלפיהם בבית הספר כטוב יותר מאשר המתנדבים עצמם, גם בטבלה זו אנו למדים כי למרות ששתי האוכלוסיות תופשות את מידת המשמעות של תפקיד המתנדבים בבית הספר באופן מאוד דומה, יותר מורים תופשים את בית הספר ואת המתנדבים כנתרמים מעבודה זו.

מעניין לציין כי אחוז דומה של שתי האוכלוסיות רואה את המידה בה המתנדבים נתרמים והמידה בה בית הספר נתרם (כ-60% מהמתנדבים רואים את בית הספר ואת עצמם נתרמים במידה רבה מהעבודה, ויותר מ-80% מהמורים רואים את שני הצדדים נתרמים מעבודה זו). עם זאת 92% מהמורים מציינים כי בית הספר נתרם מעבודת המתנדבים בו, במידה רבה, בעוד שרק 80% מהמורים טוענים כי המתנדבים נתרמים במידה רבה מהעבודה בבית הספר.

שאלנו הן את המתנדבים והן את המורים באיזו מידה תורמים המתנדבים בתחומים שונים.
בתרשים מס׳ 3 ניתן לראות את התגובות של שתי האוכלוסיות.

תרשים מס׳ 3 - תרומת המתנדבים בתחומים השונים
(מתנדבים N=258 ; מורים N = 207)

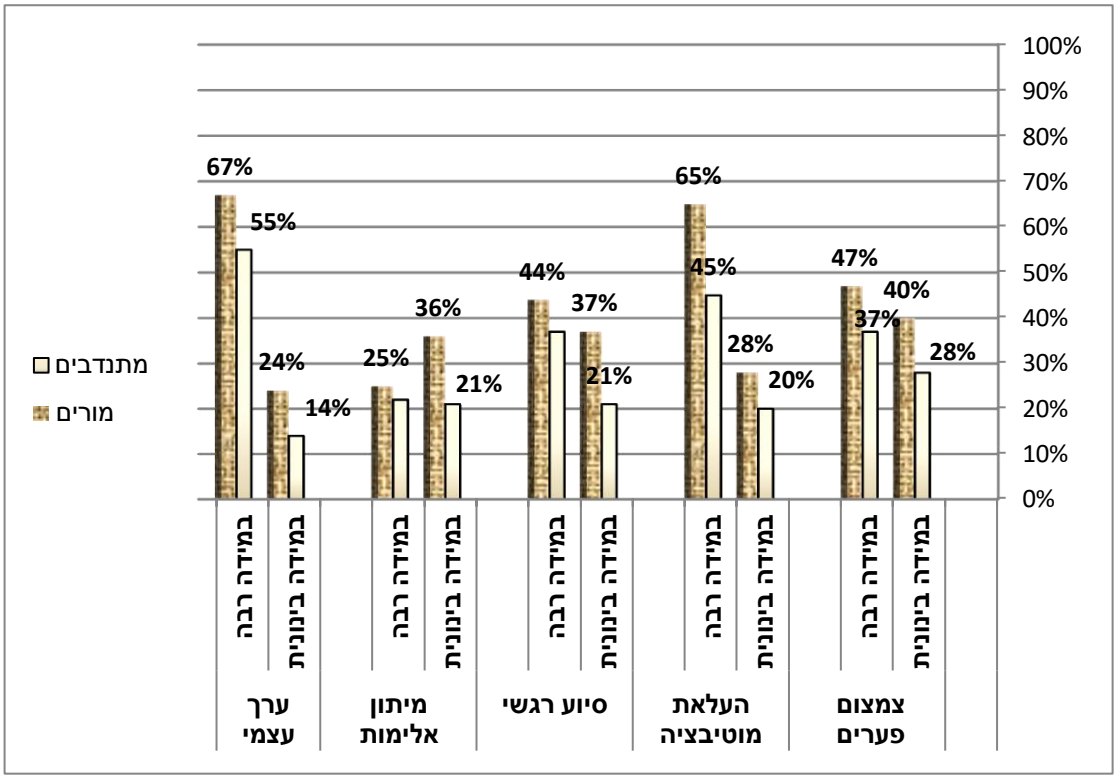

מהתבוננות בתרשים זה, ניתן ללמוד כי באופן כללי, בכל התחומים, המתנדבים מרגישים כי הם תורמים פחות מאשר עדות המורים על תרומת המתנדבים בכל תחום ותחום. עם זאת, בכל התחומים המורים והמתנדבים רואים את תרומתם עין בעין. את התרומה הרבה ביותר רואים כל המשיבים על השאלון, בתחום **הגברת תחושת הערך העצמי של התלמידים** (67% מהמורים ו-55% מהמתנדבים סבורים כי המתנדבים תורמים בתחום זה במידה רבה), התחום השני בו כולם סבורים כי תרומת המתנדבים רבה הוא **העלאת המוטיבציה ללימודים** (65% מהמורים ו-45% מהמתנדבים סבורים כי המתנדבים תורמים בתחום זה במידה רבה). גם שני התחומים הבאים **צמצום פערים לימודיים וסיוע רגשי** נתפשים באופן דומה על ידי שתי האוכלוסיות. כך גם לגבי מיתון האלימות, שתי האוכלוסיות סבורות כי בתחום זה תורמים המתנדבים פחות (25% מהמורים סבורים כך במידה רבה, ו-36% במידה בינונית, 21% מהמתנדבים סבורים כך במידה רבה ומס׳ זהה במידה בינונית).

בתרשים מס׳ 4 ניתן לקרוא את המידה בה המתנדבים שבעי רצון מהתחום שהותאם להם להתנדבות.

תרשים מס׳ 4 מידת ההתאמה של תחום ההתנדבות למתנדב ומידת שביעות הרצון שלו

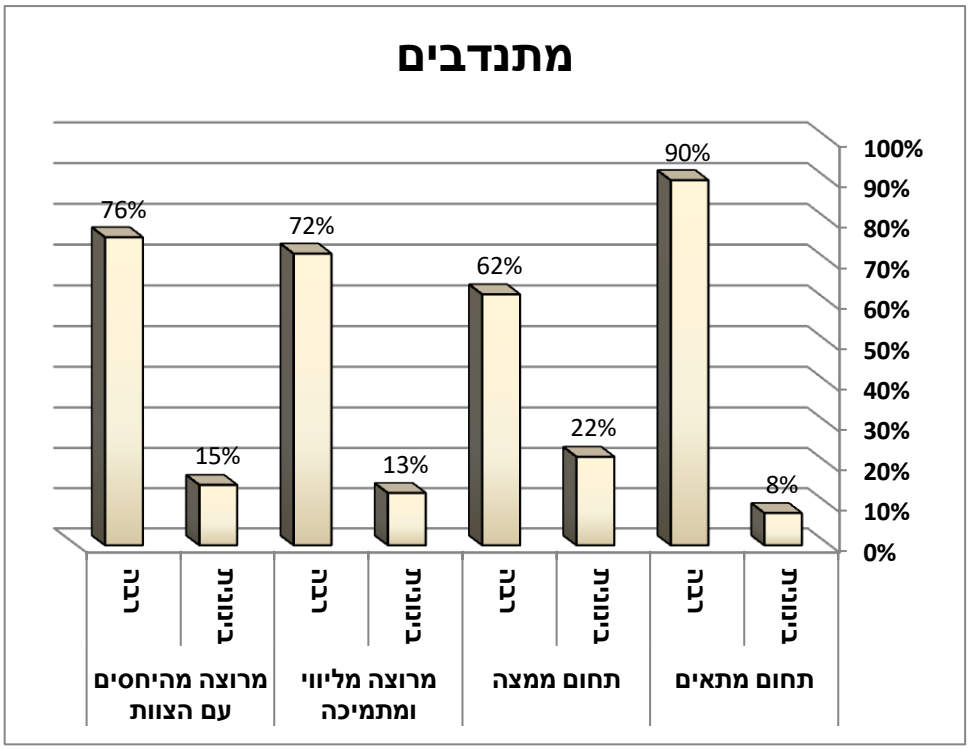

כפי שניתן לראות בתרשים מס׳ 4 90% מהמתנדבים סבורים כי **תחום ההתנדבות מתאים להם** במידה רבה, זהו אחוז מאוד גבוה לכל הדעות. אך כשאנו בודקים באיזו מידה הם חשים כי **התחום ממצה את היכולות** שלהם, אחוז המשיבים 'במידה רבה' יורד ל-62%. זוהי נקודה שראוי לברר אותה במהלך הערכה מפורט יותר בעתיד. מרבית המתנדבים מרוצים מהליווי ומהתמיכה שהם מקבלים (72% במידה רבה) ומהיחסים עם הצוות (76% במידה רבה).

המתנדבים כקבוצה

אשר לתחושותיהם של המתנדבים לגבי הקבוצה שלהם, בהקשר זה נשאלו המתנדבים באיזו מידה הם מרוצים מתוכן המפגשים של קבוצת המתנדבים ובאיזו מידה יש להם קשר טוב עם קבוצה זו. בלוח מס׳ 8 ניתן לקרוא את הממצאים.

לוח מס׳ 8 - מידת שביעות הרצון מקבוצת המתנדבים ומפעילותה

	מרוצה מתוכן המפגשים	מרוצה מהקשר עם המתנדבים
כלל לא	**2%**	**5%**
במידה מועטה	**4%**	**14%**
במידה בינונית	**14%**	**22%**
במידה רבה	**64%**	**47%**

בתמונה כללית ניתן לראות כי 64% מהמתנדבים מרוצים מתוכן המפגשים במידה רבה, ול-47% מהמתנדבים יש קשר טוב במידה רבה עם קבוצת המתנדבים.

לסיכום התפוקות והתוצאות אנו למדים כי המורים רואים יתר חשיבות, יחסית למתנדבים, באשר לעבודת ההתנדבות ולמשמעותה בבית הספר, הן לתלמידים, הן לבית הספר והן למתנדבים עצמם. מעניין היה לראות כי שתי האוכלוסיות רואות את עיקר תרומתם של המתנדבים בדיוק באותם תחומים: הגברת תחושת הערך העצמי של התלמידים, והעלאת המוטיבציה שלהם ללימודים. אשר למתנדבים עצמם, מחציתם מרוצים מהקשר עם המתנדבים האחרים, וקצת יותר מכך מרוצים מתוכן המפגשים שלהם. כמעט כל המתנדבים חשים כי התחום בו הם מתנדבים הולם אותם ומתאים לצרכים שלהם אך כ-35% מתוכם כתבו כי התחום בו הם מתנדבים אינו ממצה את יכולותיהם. שלושה רבעים מתוך המשיבים, המתנדבים, שבעי רצון מהליווי ומהתמיכה שהם מקבלים ומיחסיהם עם הצוות.

מסקנות והמלצות

"הקשר הבין-דורי מהווה ברכה לתלמידים וברכה לגמלאים". משפט זה שנאמר מפי משה רביב, יו"ר עמותת "ידיד לחינוך" ואחד ממייסדיה, מתאר בתמציתיות את תכליתה של העמותה. שילוב בין ניסיון חיים, כישרון ויכולות של גמלאים אשר הוביל את העמותה להישגים מרשימים.

מעבר למתן מענה לצורך ברור של בתי הספר היסודיים בכוח התנדבותי ניסחה העמותה הגדרה ברורה של מטרות ויעדים - סיוע למערכת החינוך ותרומה לאיכות חיי הגמלאים.

מטרתו המרכזית של מחקר הערכה זה היתה לבדוק באיזו מידה משיגה עמותת "ידיד לחינוך" את מטרותיה.

לצורך בדיקת שאלת המחקר חולקו שאלונים למורים ולמתנדבים ונערכו ראיונות עם בעלי תפקידים (מנהלי בתי ספר, מורים, אנשי קשר בבתי הספר ותלמידים).

מתוך הממצאים ניתן להיווכח כי עמותת "ידיד לחינוך" **מסייעת למערכת החינוך ותורמת לאיכות חיי הגמלאים, ועל כן משיגה את מטרותיה.**

למרות שהנתון הבא לא נבדק במחקר ההערכה זה יש בכוחו להעיד על השגת שתי מטרותיה של עמותת "ידיד לחינוך":

בשנת 2007 (שנת הקמתה של עמותת "ידיד לחינוך") החלה העמותה את פעילותה עם קומץ מתנדבים וכעת, כעבור חמש שנים, היא מונה 1,600 מתנדבים הפועלים ביותר מ-260 בתי ספר ברחבי הארץ, כשסך שעות ההתנדבות השנתי הוא 210,000 שעות. מספרם העולה של המתנדבים בעמותה ושל בתי הספר בהם הם פועלים, יכול להעיד באופן הטוב ביותר על סיוע למערכת החינוך ותרומה לאיכות חיי הגמלאים.

במחקר ההערכה למדנו כי להצלחתה של עמותת "ידיד לחינוך" מספר סיבות: תהליכי ההערכות המתקיימים טרם כניסתם של המתנדבים לכיתה מסייעים בבירור צפיותיהם של המתנדבים ובהתאמה בין המתנדבים לבין המורים, שכבת הגיל והתוכן הנלמד. התאמה מושכלת, המתחשבת בצרכי המתנדבים, בצרכי בית הספר ובצרכי התלמידים מסייעת בהשגת מטרות העמותה.

שנית, כחלק מתהליכי ההערכות וההכשרה משתתפים המתנדבים בתהליכי התמקצעות. מסגרת זו מסייעת להם לבצע את תפקידם טוב יותר, ונראה כי לכן הם מעוניינים להמשיך להתפתח ולהתמקצע.

בנוסף, על-פי מחקר הערכה זה ניתן לראות כי הקשר הבין דורי מתרחש בין שלוש האוכלוסיות, הגמלאים המתנדבים, המורים והתלמידים. זהו קשר התורם לכל אחת מהאוכלוסיות השונות ומבוסס על יחסי גומלין והפריה הדדית.

זאת ועוד, למרות הפער, שיפורט להלן, בין תשובותיהם של המתנדבים לאלה של המורים ניכר כי שתי האוכלוסיות חשות כי תפקידם של המתנדבים משמעותי ביותר לבית הספר. הם תורמים לבית הספר ובית הספר נתרם משהותם בו. בהקשר זה מעניין לציין כי המתנדבים והמורים רואים עין בעין את התחומים בהם עיקר התרומה של המתנדבים לתלמידים: הגברת תחושת הערך העצמי של התלמידים והגברת המוטיבציה שלהם ללמידה. תנאי ראשון ועיקרי להשגת מטרות הוא סימונן. כשאוכלוסיה כל כך רחבה ומעורבת רואה את המטרות באופן דומה, יש פוטנציאל טוב למימושן.

לבסוף, כחלק מפעילות העמותה וכמתן מענה נוסף למטרה העוסקת באיכות חיי הגמלאים, דואגים הרכזים העירוניים בכל יישוב לגיבוש קבוצת המתנדבים. ניכר כי מרבית המתנדבים מרוצים מהקשר עם המתנדבים האחרים ומפעילויות הגיבוש.

כאמור, מתוך הנתונים למדנו כי ישנו פער בין העוצמה שבה המורים תופשים את ההתנדבות ואת תרומותיה, לבין העוצמה שמייחסים להתנדבות המתנדבים עצמם. מספר הסברים אפשריים לפער:

- המורים נמצאים יותר זמן עם התלמידים ולכן הם רואים את השינויים שחלים על התלמידים בעקבות עבודתם עם המתנדבים, בעוד שהמתנדבים נוכחים בעיקר בשעת העבודה עם התלמיד עצמו. למתנדבים ראיית מיקרו של ההתרחשויות, בעוד שלמורים מתאפשרת, מעצם תפקידם, זווית ראייה רחבה יותר.
- אנו מניחות כי מרבית המתנדבים מגיעים במטרה לתרום ופחות במטרה להיתרם. ייתכן שמסיבה זו הם מרגישים פחות נתרמים (באופן יחסי לתפישתם של המורים) כי אינם מצפים לכך. יתכן שהציפיות של המורים ושל המתנדבים מההתנדבות שונות - המורים רואים יותר את ההיתרמות של בית הספר, כי לזה הם מצפים, לעומת ההיתרמות של המתנדבים מהתהליך, ובכל מקרה חלק יותר גדול מהם תופש את התרומה של עבודת ההתנדבות לכל אחד מהצדדים.
- יתכן שממצא זה קשור בעובדה שהמתנדבים אינם מקבלים מספיק משוב מהמורים לגבי עבודתם ולכן אינם ערים למידת התרומה שלהם.
- באותו הקשר, המורים מעידים על שביעות רצון רבה יותר, בהשוואה למתנדבים, מהקשר בינם לבין המתנדבים. המורים גם תופשים את המידה בה מעריכים את עבודת המתנדבים בבית הספר כרבה יותר מאשר המתנדבים עצמם. זהו נושא מעניין לדיון. יתכן כי נקודת המוצא לדיון כזה יכולה להיות בדיקה של השאלה: באיזו מידה המורים חשופים למחשבותיהם/תחושותיהם של המתנדבים? ומאידך, באיזו מידה המתנדבים

מודעים ליחס של צוות בית הספר אליהם? באיזו מידה נושאים אלה מדוברים בין הצדדים השותפים?

שתי הנקודות האחרונות מעבירות אותנו לאחת ההמלצות המרכזיות שמצאנו לנכון לנסח בעקבות הממצאים בדו"ח זה. נראה כי למרות שנערכים מפגשים בין השותפים (התלמידים, צוות בית הספר והמתנדבים), ערבי הוקרה וכדי - המסרים אינם עוברים בשלמותם. לכן המלצתנו המרכזית היא:

שיפור השיח ושיפור התנאים המאפשרים את השיח, המתקיים בין המתנדב לבין המורה ובין המתנדב לגורמים נוספים בבית הספר ומחוצה לו.

לפני פרוט המוקדים לשיפור, אנו מבקשות להעיר כי במרבית המקרים תנאים אלה מתקיימים, אך דו"ח הערכה אינו יעיל, אם אינו מצביע על המוקדים בהם ניתן לשפר את עבודת הנחקרים.

המוקדים הבאים יכולים להוות הזדמנויות לשיפור השיח בין השותפים:

- **בתחום התשומות**
  - שיתוף פעולה - על מנת למצות את הפוטנציאל המצוי בנוכחותם של המתנדבים בכיתות, ראוי לדאוג לשיתוף פעולה ורצון ומוטיבציה הן של המורה, הן של התלמיד והן של המתנדב לשותפות בניהם.
  - תאום ציפיות - במרבית המקרים, אך לא בכולם, נערך תאום ציפיות מסודר. עם זאת כדאי שתאום הציפיות לא ייעשה רק בתחילת השנה, אלא תהיה בדיקה חוזרת ונשנית של תאום הציפיות, לפחות פעם אחת, במהלך השנה, על מנת להגמיש את תבנית העבודה ולהתאימה מחדש. לדוגמא: נושא הרצף לא הודגש במידה מספקת, ולמרות ההבנה שלא תמיד המתנדב יכול לשמור על רצף של נוכחות, היבט זה מאוד משמעותי וראוי להדגשה למען השגת מטרות העבודה עם התלמידים.
  - שיוך לאורך זמן של תלמידים למתנדבים - נראה שלא כל המתנדבים עובדים עם אותם תלמידים במשך תקופה משמעותית, על מנת להשיג את המטרות רצוי שלמתנדבים יהיו תלמידים קבועים במשך תקופה.
  - יצירת תנאי עבודה אופטימאליים למתנדבים - תנאי העבודה נחלקים למספר תחומים: תנאים פיסיים, הדרכה ומשוב, עדכון.
- **בתחום התהליכים** - מספר נושאים עלו כראויים לשיפור בהקשר זה, ואלה הם:
  - תוכנית העבודה ליום ההתנדבות - אחוז נמוך של מתנדבים העידו כי אינם יודעים מראש את התוכנית ליום ההתנדבות שלהם, ואחוז דומה העידו כי לא תמיד הם מקבלים מהמורה חומרים המתאימים לעבודה שלהם עם התלמידים. על אף שאחוז המשיבים כך היה נמוך, אנו מוצאות לנכון לציין זאת כנתון שראוי להתייחס אליו.
  - קשר ומשוב מן המורים - חלק מהמתנדבים ציינו בחלק המילולי של השאלונים כי אינם מקבלים מספיק משוב מהמורים על התקדמות התלמידים, או שאין תקשורת בינם לבין המורים. כדאי לבדוק היכן הם המקומות הספציפיים בהם נתון זה משקף את המציאות, כפי שהיא נתפשת בעיני המתנדבים, ולקדם באופן ממוקד את הנושא.

- הקשר עם נשות הקשר בבתי הספר - נראה שקשר זה אינו מנוצל באופן מיטבי בכל המקרים, כפי שניתן היה לנצלו, ולכן מומלץ ליצור הזדמנויות לטיפוחו של קשר זה.

בתחום התפוקות והתוצאות

- תחושת השייכות לבית הספר - אם תחושת השייכות לבית הספר נתפשת כמשמעותית בעמותה, כדאי להתייחס גם לנתון זה. רק כמחצית מהמשיבים, הן המורים והן המתנדבים, סבורים כי למתנדבים יש תחושת שייכות לבית הספר.

המלצה שנייה קרובה אף היא לנושא הנדון מעלה ונוגעת ל**תפישת התפקיד / תפישת ההתנדבות בעיני השותפים לה, ותנאי העבודה (הכוללים את נושאי ההדרכה והמשוב).** נושא זה מצריך מחקר מעמיק יותר על תפישתה של מהות ההתנדבות על ידי המעורבים השונים (בית הספר והמתנדבים) ו/או הצפיות ממנה. נראה שבמקרים מסוימים שאלות אלה לא עובדו מספיק, כמו גם נושאי ההדרכה והמשוב. אנו מניחות כי עיבוד תפישת התפקיד, מתן הדרכה מסודרת במספר רמות (רמת העמותה, רמת הרכז, רמת בית הספר ורמת המורה/המתנדב), מתן משוב תדיר כחלק מתהליך העבודה, התייחסות לתנאים הפיזיים והתנאים הרגשיים של המתנדבים, ישפרו את תרומתה של העמותה למערכת החינוך.

באופן כללי אנו סבורות כי ישנם פערים בין קבוצות האוכלוסייה, הן המתנדבים והן המורים, בערים השונות. דו"ח זה, בהיותו דו"ח מקיף אינו משקף את הפערים הללו, ובדיקה מדוקדקת יותר צריכה להיות פרטנית, בכל עיר ועיר. דוגמא אחת היא הממצא הנוגע למידה בה המתנדבים מרוצים מתוכן המפגשים שלהם ולקשר שלהם עם קבוצת המתנדבים, אך יש להניח כי הבדלים אלה באים לידי ביטוי בממצאים נוספים.

הצעות למחקרי המשך

בדיקת הפער בין תפישת המתנדבים את תרומת ההתנדבות שלהם לבית הספר ולעצמם, לעומת תפישת המורים את המימדים הללו - סיבות אפשריות והצעות לשיפור.

מדוע כשליש מהמתנדבים אינם חשים כי תחום ההתנדבות שלהם ממצה את היכולות שלהם?

נספחים

נספח 1 - תוכנית ההערכה

בלוח שלהלן ניתן לראות את ריכוז שאלות ההערכה, האוכלוסייה והכלים בהם נעשה שימוש. שאלות אלה שמשו אותנו לפיתוח כלי המחקר. השאלות מופיעות בהתאמה לפרקי הדו"ח: תשומות, תהליכים, תפוקות ותוצאות (סטפלבים, 2000).

אוכלוסיה וכלים **נושאים לבדיקה**	ראיונות רכזות	ראיונות אנשי קשר ומנהלות	ראיונות מורים	קבוצת מיקוד תלמידים	קריאת מסמכים	משוב מתנדבים	משוב מורים
תשומות							
אילו תהליכי הערכות מתקיימים בבתי הספר החדשים והוותיקים לקראת הכנסתם של המתנדבים?	√	√	√		√	√	√
באיזו מידה מעורבות הרשויות המקומיות במהלך?	√	√			√		
אילו תהליכי הערכות מתקיימים עם המתנדבים טרם כניסתם לבתי הספר?	√	√			√	√	
באיזו מידה תהליכים אלה עונים על צרכי המתנדבים?						√	
כיצד נבחרים המורים\התלמידים\ המתנדבים?	√	√	√	√		√	√
כיצד נרקם הקשר בין השותפים השונים?	√	√	√	√		√	√

אוכלוסיה וכלים **נושאים לבדיקה**	ראיונות רכזות	ראיונות אנשי קשר ומנהלות	ראיונות מורים	קבוצת מיקוד תלמידים	קריאת מסמכים	משוב מתנדבים	משוב מורים
תהליכים							
מי השותפים לתכנון המפגשים של המתנדבים עם התלמידים?	√	√	√	√		√	√
באיזו מידה מתקבלות יוזמות של המתנדבים?	√	√	√			√	

אילו תפקידים יש לכל אחד מהשותפים במהלכים (מתנדבים, אשת קשר, רכזת, מורים, תלמידים)?	√	√	√	√	√	√	√
באיזו מידה הגדרת התפקידים ברורה לשותפים?	√	√	√	√	√	√	√
באיזו מידה מתבצעים התפקידים כמתוכנן, ואילו קשיים מתעוררים במהלך ביצועם?	√	√	√	√	√	√	√
אילו תנאים מקדמים את עבודת המתנדבים בבית הספר?	√	√	√	√	√	√	√
אילו תנאים בולמים את עבודת המתנדבים בבית הספר?	√	√	√	√	√	√	√
אחריות ומחוייבות המתנדבים לתפקידם.	√	√	√			√	√
מעורבות המתנדבים מעבר לשעות פעילות בית הספר.	√	√	√			√	√
באיזו מידה מתעוררים קשיים\ התנגדויות?	√	√	√	√		√	√
כיצד מטופלים הקשיים ועל ידי מי?	√	√	√	√		√	√

אוכלוסיה וכלים **נושאים לבדיקה**	ראיונות רכזות	ראיונות אנשי קשר ומנהלות	ראיונות מורים	קבוצת מיקוד תלמידים	קריאת מסמכים	משוב מתנדבים	משוב מורים
תפוקות ותוצאות							
שביעות הרצון של הצדדים (מורה\מתנדבים) מהקשר ביניהם.	√	√	√			√	√
מידת שביעות הרצון מהקשר ומהתהליך כולו.	√	√	√	√	√	√	√
התחומים המרכזיים בהם תורמים המתנדבים לתלמידים ולבית הספר.	√	√	√	√	√	√	√
ההיבטים המרכזיים בהם נתרמים המתנדבים מעבודתם	√					√	

בבית הספר.							
ההיבטים המרכזיים בהם נתרמים המתנדבים מהשתייכותם לקבוצה ולעמותה.	√				√	√	
מהם המאפיינים של המתנדבים ה'נושרים'?	√					√	
באיזו מידה מרגישים המתנדבים שייכות לבית הספר?	√	√	√			√	√
באיזו מידה נתפשים המתנדבים כשותפים לקידומו של התלמיד?	√	√	√				
באיזו מידה המתנדבים שבעי רצון מהשתתפותם בעמותת "ידיד לחינוך"?						√	
הצעות לשיפור	√	√	√	√		√	√

נספח 2 - שאלות לראיון

מנהלת/רכזת	מורה
1. מהן לדעתך מטרות פרויקט ההתנדבות של עמותת "ידיד לחינוך?" 2. האם מטרות אלו מקבלות ביטוי בבית הספר? כיצד? 3. מהי תרומתם של המתנדבים לבית הספר (בפן הלימודי, חינוכי, רגשי וחברתי – טיפוח דימוי עצמי גבוה בקרב התלמיד, טיפוח תחושת מסוגלות אצל התלמיד)? 4. האם אתם מרוצים מהקשר שלכם עם המתנדבים? 5. האם היית עורכת שינוי באופן המעורבות? אם כן, איזה?	1. מהן לדעתך מטרות פרויקט ההתנדבות של עמותת "ידיד לחינוך?" 2. האם מטרות אלו מקבלות ביטוי בבית הספר? כיצד? 3. האם קיימת בתחילת התהליך פגישה עם המתנדב? מה הייתה מטרתה? 4. באיזו תדירות אתם נפגשים? 5. האם המתנדב מקבל את חומר הלימוד ביום המפגש או כמה ימים לפני המפגש? 6. האם אתם מעדכנים אחד את השני בשינויים שחלו בילד? באיזה אופן מתקיים העדכון (שיחה פורמאלית, שיחת מסדרון)? 7. באילו תחומים במיוחד יש השפעה למתנדבים? 8. האם את מסכימה עם האמירה כי קשר תדיר ומקצועי בין המורה למתנדב מקדם את התלמידים במידה רבה יותר? 9. באיזו מידה המתנדבים יוזמים פעילויות משלהם? 10. מהי תורמת עבודת המתנדבים לך כמורה? 11. האם היית עורכת שינוי באופן המעורבות? אם כן, איזה?

נספח 3 - נקודות לשיחה בקבוצת מיקוד

פתיח לקבוצת המיקוד:

א. הצגת המנחה והסיבה לשמה מתקיימת קבוצת המיקוד.

ב. קבוצת מיקוד היא קבוצה שהמטרה שלה היא לתת לכם, התלמידים, הזדמנות להביע את דעתכם בנושא מסוים אשר יידון פה במהלך השיחה.

אנו מעוניינים, בעזרתכם, לקבל מידע על תרומת מערך ההתנדבות של מתנדבי עמותת "ידיד לחינוך".

אתם נבחרתם כנציגי התלמידים בכדי להביע ולהשמיע דעה ולכן לשאלות שאשאל אין תשובה נכונה ותשובה לא נכונה, כל תשובה תתקבל בברכה.

חשוב בקבוצת המיקוד ובכלל להקפיד על תרבות שיח. כל משתתף יקבל הזדמנות לדבר ולהביע את דעתו. אין צורך להתפרץ, הרימו אצבע ותקבלו את רשות הדיבור.

אני אתעד את דבריכם אך אשמור על אנונימיות (להסביר).

שיהיה לנו בהצלחה!

נתחיל בסבב היכרות...(שם, כיתה, כמה שנים עובד עם מתנדב)

1. תארו את המתנדב שאתו אתם עובדים במילה אחת. המתנדב הוא כמו...
2. מהן לדעתכם מטרות ההתנדבות של עמותת "ידיד לחינוך?"
3. מה אתם מרגישים לקראת המפגש עם המתנדבים (ברגע בו אתם נפגשים)?
4. האם אתם מרגישים כי המתנדבים סייעו לכם להתקדם בלימודים?
5. האם אתם משתפים את המתנדבים בסיפור אישי שלא קשור ללימודים? אשמח לשמוע דוגמאות.
6. האם תרצו להמשיך לעבוד עם המתנדב שלכם (או אחר) גם בשנה הבאה?
7. כשתהיו מבוגרים האם גם אתם תרצו להתנדב? (כן/לא) מדוע?
8. האם תפעלו באופן דומה או שתעשו שינוי? (איזה שינוי?).
9. האם אתם מסכימים עם האמירה שבהתנדבות שני הצדדים מרוויחים? מה לדעתכם קבלו המתנדבים מכם?
10. שנת הלימודים מסתיימת ואתם נפרדים מהמתנדב שליווה אתכם לאורך השנה. חשבו על מילה או משפט שתרצו להגיד לו.

נספח 4 - שאלוני מורים ושאלוני מתנדבים

שאלון משוב למורה

מורים יקרים!

בנקודה זו של שנת הלימודים חשוב לי מאוד לקבל מכם משוב שמטרתו למידת התפישות שלכם בהקשר לעבודת מתנדבי 'ידיד לחינוך' עם ילדים מכיתתך.
תשובותיכם ישמשו לשיפור הקשר עם בית הספר ולשיפור מהלך ההתנדבות.

אודה לכם מאוד אם תוכלו למלא את השאלון ולהחזירו אלי במייל

א. פרטי רקע

מס' המתנדבים העובדים עם ילדים מכיתתך_____

מס' השנים בהם את מפעילה מתנדבים של ידיד לחינוך ___

תחומי ההתנדבות _____

המתנדבים עובדים בעיקר עם קבוצות קטנות כן / לא

המתנדבים עובדים בעיקר באופן יחידני כן / לא

ב. נא הקיפו בעיגול את הספרה המשקפת באופן המדויק ביותר את דעתכם:

	במידה רבה	**במידה בינונית**	**במידה מועטה**	**כלל לא**
הקשר שלך עם המתנדבים מקדם את עבודתם עם התלמידים	4	3	2	1
את/ה מרוצה מתדירות הקשר שלך עם המתנדבים	4	3	2	1
את/ה מרוצה מאיכות הקשר שלך עם המתנדבים	4	3	2	1
עבודת המתנדבים מוערכת בבית הספר	4	3	2	1
הילדים שאיתם עובדים המתנדבים מעריכים את	4	3	2	1

עבודתם				
אתם מרוצים מהקשר שלכם עם המתנדבים	4	3	2	1
הקשר עם המתנדבים מקדם את התלמידים	4	3	2	1
היחס אל המתנדבים בבית הספר טוב	4	3	2	1
המתנדבים שותפים לאירועים בבית הספר	4	3	2	1
המתנדבים נתרמים מן העבודה בבית הספר	4	3	2	1
בית הספר נתרם מעבודת המתנדבים בו	4	3	2	1
למתנדבים תפקיד משמעותי בבית הספר	4	3	2	1

באיזו מידה תורמים המתנדבים בתחומים הבאים? נא היקפו בעיגול את הספרה המשקפת את דעתכם לגבי כל היגד.

	במידה רבה	**במידה בינונית**	**במידה מועטה**	**כלל לא**
צמצום פערים לימודיים	4	3	2	1
העלאת מוטיבציה ללימודים	4	3	2	1
סיוע בקשיים רגשיים	4	3	2	1
מיתון אלימות	4	3	2	1
הגברת תחושת הערך העצמי של התלמידים	4	3	2	1
אחר:_____				

1. תאר/י במספר מילים את משמעות התרומה של המתנדב/ת לתלמידים. או תאר/י דוגמא אחת שבאמצעותה נוכל להבין את משמעות התרומה של המתנדב/ת לתלמידים.

_____
_____

2. האם ההתנדבות תורמת גם לך, כמורה, אם כן, במה?

_____
_____

3. כיצד לדעתך, ניתן לשפר את עבודת המתנדבים בבית הספר?

_____
_____

רוב תודות על שיתוף הפעולה!

תאריך: _____

מתנדבים יקרים!

בנקודה זו של שנת הלימודים חשוב לי מאוד לקבל מכם משוב שמטרתו למידת התפישות שלכם בהקשר לעבודתכם כמתנדבים בבית הספר. השאלון הוא אנונימי, לא ייעשה כל שימוש בנתונים שיזהה אתכם, תשובותיכם ישמשו לשיפור הקשר עם בית הספר ולשיפור מהלך ההתנדבות.

אודה לכם מאוד אם תוכלו למלא את השאלון ולהחזירו אלי במייל

ג. פרטי רקע

ביה"ס בו את/ה מתנדב/ת: _____

שנות וותק בהתנדבות_____ מספר השעות בשבוע בהן את/ה מתנדב/ת_____

תחום/תחומי ההתנדבות _____

עובד/ת עם **קבוצה/קבוצות** כן/לא. מספר התלמידים בקבוצות _____

עובד/ת **באופן יחידני** (עם תלמידים בודדים) כן/לא. מספר התלמידים _____

ד. נא הקיפו בעיגול את הספרה המשקפת באופן המדויק ביותר את המידה בה אתם:

	במידה רבה	**במידה בינונית**	**במידה מועטה**	**כלל לא**
חשים סיפוק מעבודתכם בביה"ס	4	3	2	1
חשים כי עבודתכם בביה"ס מוערכת על ידי צוות בית הספר	4	3	2	1
חשים כי עבודתכם בביה"ס מוערכת על ידי הילדים איתם אתם עובדים	4	3	2	1
אתם מרוצים מהקשר עם אשת/איש הקשר	4	3	2	1
הקשר עם המורה/מורים מקדם את טיב עבודתכם עם התלמידים	4	3	2	1
מרגישים כי התחום בו אתם מתנדבים מתאים לכם	4	3	2	1
מרגישים כי התחום בו אתם מתנדבים ממצה את היכולות שלכם	4	3	2	1
בבית הספר המתנדבים מתקבלים באהדה	4	3	2	1
המתנדבים מרגישים שהם ממלאים תפקיד משמעותי בבית הספר	4	3	2	1

בית הספר מתייחס בהערכה למתנדבים	4	3	2	1
המתנדבים שותפים לאירועים בבית הספר	4	3	2	1
המתנדבים נתרמים מן העבודה בבית הספר	4	3	2	1
בית הספר נתרם מעבודת המתנדבים בו	4	3	2	1
בדרך כלל אני יודע/ת מראש (לפני שמתחיל היום) את התוכנית ליום ההתנדבות שלי בבית הספר	4	3	2	1
בדרך כלל המורה נותנ/ת לי את החומרים המתאימים לעבודה שלי עם התלמידים	4	3	2	1
אני מרוצה מהתמיכה והליווי שאני מקבל/ת בעבודתי	4	3	2	1
אני מרוצה מהיחסים שיש לי עם צוות בית הספר	4	3	2	1
אני מרוצה מתוכן <u>המפגשים של קבוצת המתנדבים</u>	4	3	2	1
יש לי קשר טוב עם <u>קבוצת המתנדבים</u> היישובית	4	3	2	1

*** הערות להיגדים שבטבלה**

_____

_____

ג. לפניך שאלות ובעקבותיהן אפשרויות לבחירה. סמנ/י בריבועים שלצד האפשרויות את האפשרות המשקפת באופן המדויק ביותר את המצב אצלך.

1. באיזו תדירות את/ה מקיימ/ת קשר עם המורה בנוגע לעבודתך עם התלמיד/ה?

□ פעם בשבוע □ פעם בחודש □ פעם בסמסטר □ באופן בלתי עקבי

□ אחר _____

2. מי בדרך כלל יוזם את הקשר?

□ המתנדב/ת □ המורה

3. הנושאים הנדונים עם המורה/מורים הם:

_____

4. בחר/י את/ה אחת הדמויות עימן את/ה נמצא/ת בקשר אינטנסיבי יותר בבית הספר, רישמ/י כאן את תפקידה _____

צייני נקודות מהן את מרוצה בקשר זה ונקודות שאותן ראוי לשפר.

שביעות רצון:

1. _____

2. _____

ראוי לשפר:

1. _____

2. _____

5. כשאת/ה נתקל/ת בבעייה, אל מי בדרך כלל את/ה פונה?

(ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

□ מורה □ אשת הקשר □ רכזת המתנדבים □ ראש הצוות □ היועצת □ מנהלת

ד. באיזו מידה תורמים המתנדבים בתחומים הבאים? נא סמנו במשבצת המשקפת את דעתכם לגבי כל היגד.

	במידה רבה	**במידה בינונית**	**במידה מועטה**	**כלל לא**
צמצום פערים לימודיים				
העלאת מוטיבציה ללימודים				
סיוע בקשיים רגשיים				
מיתון אלימות				
הגברת תחושת הערך העצמי של התלמיד				
אחר:_____				

ה. השתלמויות

1. באילו תחומים היית רוצה להוסיף וללמוד ?

_____

_____

2. הקף בעיגול את צורת הלמידה ואת מקום הלמידה המועדפים עליך

א. הרצאות / סדנאות / אין עדיפות

ב. במוסד אקדמי, מחוץ ליישוב / ביישוב

ו. **נא הוסף/י הערות, מחשבות, דברים נוספים שהיית רוצה לומר:**